

Atlantická aliance v devadesátých letech a role Německa (Pocta Manfredu Wörnerovi)

V oblasti společenských věd nabízí NATO i pro občany států z nečlenských zemí dva druhy stipendií. První z nich je NATO Fellowship Programme, které bylo zřízeno v roce 1989 a které je určeno především na výzkum demokratických institucí a jejich funkcí. V květnu 1995 bylo potom zřízeno další stipendium, a sice stipendium Manfreda Wörnera. Hlavním záměrem tohoto stipendia bylo uctít památku zesnulého generálního tajemníka NATO tím, že se soustředí pozornost na jeho vedoucí roli při transformaci Aliance, včetně jeho podpory rozšiřování vztahů mezi NATO a východo- a středoevropskými zeměmi.

Témata stipendia zahrnují tyto oblasti: současné problémy vnitřní a vnější atlantické bezpečnosti, vztah veřejnosti k atlantické alianci a evropské bezpečnosti, nová evropská bezpečnostní architektura, NACC a Partnerství pro mír, analýza role Aliance při vytváření mírových zahraničních vztahů a další. Stipendium je určeno kandidátům z akademických institucí, výzkumných ústavů a hromadných sdělovacích prostředků. Další informace o tomto stipendiu je možné mj. získat i v redakci časopisu Vojenské rozhledy. Pro přiblížení této velké osobnosti přináší redakce VR v překladu jeden z projevů Manfreda Wörnera, který skvěle vystihuje nejen bezpečnostní problémy let devadesátých, ale i úlohu NATO, jeho vztahy k zemím bývalé Varšavské smlouvy, bosenský konflikt, a zejména v závěru nové postavení a roli Německa v evropské bezpečnostní architektuře.

* * *

Před několika lety jsme v Paříži podepisovali Chartu sjednocené Evropy. Stanovili jsme v ní kodex chování ve „sjednocené a svobodné“ Evropě, v níž mají vztahy mezi národy spočívat na společných demokratických hodnotách. Od té doby však vznikla hluboká propast mezi naší vizí nového, demokratického a svobodného světa a brutální realitou. Dějiny nás dostihly: války v bývalé Jugoslávii a jinde nám ukázaly, že naše demokratické hodnoty, které zastáváme, ještě zdaleka nejsou univerzální. Kdyby naše bezpečnostně-politické okolí bylo stabilní, bylo by snad možné považovat Jugoslávii za tragickou výjimku. Jugoslávie však představuje jen nejnápadnější symptom obecné tendence k „novému světovému řádu“; OSN je, přestože posílena, přetížena množstvím konfliktů a kromě toho trpí nedostatkem finančních prostředků. Transatlantické vztahy

procházejí novou zatěžkávací zkouškou. Jednání v GATT stále vyvolávají mnohá nedorozumění.

Také vývoj v Rusku, v této největší vojenské mocnosti, je stále nejistý. Rádi sice užíváme pojem „nezvratný“, ale každé hlasování Nejvyššího sovětu přináší další obavy a nejistotu ohledně budoucnosti této země. A všichni víme, jaké důsledky může mít tamní vývoj na státy střední a východní Evropy, jež jsou samy uprostřed obtížného a dlouhého procesu reformy. Dokonce i názor, že evropská integrace se bude nerušeně vyvíjet dál, se ukázal příliš optimistický. Debaty o Maastrichtu jakož i krize evropského měnového systému nám ukázaly, že ani zde není všechno tak samozřejmé, jak někteří věřili. Ušetřeno nezůstalo dokonce ani to, co bylo dosud považováno za nerozbitné jádro integračního procesu: oblast hospodářského a měnového sjednocení. **Dějiny evropské integrace vděčí bipolárnímu uspořádání za své úspěchy víc, než jsme ochotni přiznat.** A konečně válka v bývalé Jugoslávii: ta vstoupí do učebnic dějepisu jako první evropská válka od druhé světové války, jako válka, jež mohla být rychlým a rozhodným zásahem zažehnána nebo jím alespoň mohla být dříve ukončena. Je to válka, která se paradoxně nerozšířila v důsledku zásahu jiných mocností, nýbrž v důsledku jejich nezasahování.

Ztroskotala naše bezpečnostní politika? Vsadili jsme na špatné koncepce? Máme se snad - podle devízy „ševče, drž se svého kopyta“ - starat pouze o bezpečnost našeho vlastního teritoria a o zvyšování našeho blahobytu? Spotřebovali jsme snad pro vyšetření ideologického soužití tolik energie, že již nemáme sílu zajistit soužití etnické?

Mou odpověď na všechny tyto otázky je jednoznačné „ne“. My si prostě nemůžeme dovolit nechat věcem volný průběh. Výsledkem by byly plošné požáry, jež by mohly zachvátit celou Evropu a dokonce celý mezinárodní systém. Nebezpečný virus je třeba izolovat. Stejně tak musíme zabránit tomu, aby se prosadil názor, že agrese se vyplácí. Kdybychom tolerovali „etnické čistky“, zanedlouho by nebyla v Evropě bezpečná žádná národní menšina. Rozmohou-li se násilné změny hranic, protože se mezinárodní společenství proti tomu důrazně nepostaví, přijdou rychle další, kteří by velmi rádi zopakovali úspěchy diktátorských násilníků. K aktivní a prozíravé bezpečnostní politice tedy žádná alternativa neexistuje. Ve světě, jenž stále výrazněji srůstá a integruje se, není již možná separace. Bezpečnostně-politické výzvy se už dávno neohlížejí na zeměpisné dělicí čáry.

I kdyby na dosažení úplně jiného průběhu války v Jugoslávii bylo už pozdě, dlužíme sobě samým a celé Evropě alespoň poučení z této války.

Za prvé si musíme přiznat, že bude ještě dost dlouho trvat, než dosáhneme cíle, jímž je působivá a vojensky přesvědčivá evropská politika. „Hodina Evropy“, jež nadešla podle mnohých pozorovatelů, se nekonala. Hluboce toho lituji: jako Němec, jako Evropan i jako generální sekretář NATO.

Za druhé - vývojové tendence, které konečně vedly k vojenskému nátlaku na zbytek Jugoslávie, ukázaly, že klíčovou roli v překonávání krizí hraje i nadále Amerika - v neposlední řadě také v důsledku rozhodujícího postavení, které má v Radě bezpečnosti OSN. Události pokaždé ukazují, že bez americké vedoucí role nic nejde.

Za třetí: je třeba zdokonalit naše představy o managementu krizí. Překonání krize neznamená vyvinout nejdříve politický, pak hospodářský a nakonec vojenský tlak. Všechny tyto prostředky musejí být k dispozici hned od začátku, a to i tehdy,

nebudou-li použity. Nejsou vzájemnými alternativami, nýbrž součástí jednoho komplexu. Politická a hospodářská opatření ztrácejí účinnost, chybí-li vůle prosadit je v nutném případě vojensky.

Za čtvrté - musíme lépe chápat vzájemné působení mezi opatřeními k zachování míru a opatřeními mírotvornými. Nemohou-li „modré přílby“ v některých situacích udělat víc než jen mírnit nehumánní důsledky pokračující války, je to politováníhodné. Znemožňují-li „modré přílby“ pouhou svou přítomností důsledná vojenská opatření k ukončení války, poněvadž by se staly obětí agresora, nutí nás to, abychom své představy přehodnotili. Totéž ostatně platí i o tzv. nestrannosti sankcí. Slouží-li pouze k tomu, aby zvyšovaly převahu agresora, vyvolávají ve svém důsledku opak původně zamýšleného výsledku.

Za páté: nejsme-li s to - ať už z jakéhokoli důvodu - oběti přímo podporovat, měli bychom jim alespoň pomoci, aby si pomohly samy. Možná by to konflikt prodloužilo: ale vedlo by to ke spravedlivému míru, prodloužilo by to i mír.

Za šesté: cílem vojenské intervence nemůže být záměr bezpodmínečně vyhrát nějakou válku, může jím být třeba jen snaha ovlivnit chování válčících stran. Potřebujeme tudíž dílčí vojenské akce pro dílčí politické cíle. Uvažovat v kategoriích „všechno nebo nic“ je špatné.

Má sedmá lekce zní: vyhrožuj jen tehdy, jsi-li ochoten svou hrozbu také splnit.

Za osmé: definuj své strategické cíle co nejdřív a co nejjasněji.

Můj poslední a snad nejdůležitější bod v této souvislosti: schází-li politická vůle k jednání, nepomůže nic - ani diplomacie, ani mezinárodní instituce. Mezinárodní organizace jsou nástroje k prosazování politické vůle svých členů. Chybí-li politická vůle, jsou odsouzeny k nečinnosti nebo - což je ještě horší - k jakési zdánlivé činnosti. V každém případě vzniká nebezpečí, že ztratí věrohodnost. A je-li věrohodnost jednou ztracena, nelze ji nijak lehce znovu nabýt.

Vezmeme-li při vytváření naší bezpečnostní politiky v úvahu všechny tyto poznatky a zásady, pak myslím budeme mít naději na úspěch, neboť koneckonců máme nástroje, jichž můžeme používat. Jedním z těchto nástrojů je Severoatlantický pakt. Připouštím, že NATO při řešení jugoslávského konfliktu nevyvinulo činnost, jež by odpovídala jeho možnostem. Proč tomu tak bylo? Nechme mluvit fakta.

Když krize v Jugoslávii začala, mluvili mnozí, jak jsem již naznačil, o „hodině Evropy“. Když pak začalo být zřejmé, že snahy Evropského společenství válku nedokážou ukončit, převzaly odpovědnost Spojené národy. Při tom také zůstalo. Nikdo nežádal NATO, aby převzalo vedení - a už vůbec nikdo z těch, kdo dnes Alianci vyčítají nečinnost. Naopak: odpovídající návrh by se setkal s tvrdým odporem, a to jak ze strany států, které členy Aliance nejsou, tak ze strany některých jejích členů. Byly tu konečně pádné důvody obrátit se na OSN: její nová akceschopnost po skončení studené války, legitimita, kterou skýtá rámec Charty OSN pro intervenci zvenčí, a vyhlídky na podporu také jiných než západních států včetně Ruska.

Tyto důvody v podstatě dodnes platí. Dokonce i když NATO převzalo iniciativu a rozhodlo připravovat letecké útoky, aby se zabránilo rdoušení Sarajeva a ostatní chráněné zóny, nic se na tom nezměnilo: poslední rozhodnutí o nasazení letectva měl a má generální

tajemník OSN. Požádala-li OSN o podporu, NATO ji vždycky obratem poskytlo. A co udělalo, udělalo efektivně. Je však třeba si ujasnit, že vedení akcí záleželo a záleží na vůli společenství národů OSN.

Tato skutečnost nás však nezbavuje úkolu přemýšlet o tom, jak bychom to mohli dělat lépe. Bylo by vhodné, aby tato fakta vzali na vědomí mnozí žurnalisté a politikové ještě předtím, než zase jednou NATO prohlásí za zbytečné. Paušální výtky nejsou na místě nejenom proto, že nesprávně interpretují současné události, ale i proto, že zastiňují možnosti, jež atlantické společenství evropské bezpečnosti nabízí.

Všichni víme, že existence NATO není zdůvodnitelná pouhými nostalgickými vzpomínkami na historické úspěchy. Společenství také bude sotva dále existovat, budeme-li je chtít podporovat jen filozofickými reflexemi hodnot transatlantického společenství, i když tyto společné hodnoty jsou velmi důležité. NATO buď potřebujeme proto, že splňuje potřeby svých členů, nebo to nedělá a pak zanikne. Rozhodující otázka zní, vyhovuje-li NATO bezpečnostně-politickým úkolům v období po studené válce. Které jsou ony prvky výzvy naší doby?

Za prvé musíme v nestabilním světě zajistit bezpečnost a stabilitu. Za druhé musíme zabránit případným krizím a konfliktům, zvládat je a řešit. Za třetí musíme zabránit novému nacionalismu a fragmentarizaci Evropy, znemožnit návrat k necnostem neodpovědné mocenské politiky, vzniku tajných spojení a protikoalic. Za čtvrté musíme zachovat transatlantické vztahy a konečně za páté musíme čelit novým problémům, jež mohou vzniknout rozšířením zbraní hromadného ničení nebo v důsledku náboženského extremismu.

Žádná z těchto výzev není řešitelná bez NATO, neboť atlantická aliance nabízí takovou kombinaci politických a vojenských možností, jakou nemůže nabídnout žádná jiná organizace. Především: NATO spojuje Severní Ameriku a západní Evropu. Tím spojuje obě největší politická, hospodářská a vojenská centra tohoto světa do jednoho činného. Jak by bez těchto stabilizujících pilířů bylo možné dosáhnout stabilnějšího mezinárodního řádu? Obrací-li se státy střední a východní Evropy na NATO, činí tak proto, že atlantickou alianci právem považují za hlavní faktor stability v Evropě. A vyhlásili-li jsme naopak my zajištění stability ve střední a východní Evropě za nový velký úkol NATO, stalo se tak proto, že to nemůže udělat nikdo jiný. Kdo jiný může státům střední a východní Evropy nabídnout bezpečnost? Jsem ostatně pevně přesvědčen, že pouhá existence NATO snižuje pravděpodobnost konfliktů podél jeho hranic. Proto by ukončení NATO způsobilo dramatický vzrůst rizika konfliktů v Evropě.

Mluvím-li o rizicích, dovolte mi, abych poukázal ještě na něco jiného: chtěl bych zdůraznit, že konec Sovětského svazu neznamená konec všech bezpečnostních rizik. Podíváme-li se kolem sebe, vidíme méně ohrožení, ale také méně míru. Regionální konflikty v krizovém oblouku jihovýchodu a východu mohou eskalovat a vtáhnout státy NATO. Vzhledem k tomu, že v mnohých oblastech byly nahromaděny značné zásoby zbraní, mohou se tyto konflikty rozrůstat a nabýt rozměrů, jež přesáhnou možnosti jednoho státu či nějaké koalice vytvořené „ad hoc“. V tomto případě zůstává k dispozici pouze kolektivní obrana NATO. Jiná funkční obranná organizace prostě v Evropě neexistuje. Proto může jedině NATO tvořit geostrategickou rovnováhu vůči stále ještě velké euroasijské vojenské moci Ruska.

Za druhé: z mnohých poučení, jež nám Jugoslávie poskytla, je potřeba jedno připomínat stále znovu - bez vůle a schopnosti použít v krajním případě proti agresorovi i vojenské prostředky je diplomacie odsouzena k neúspěchu. Nejpůsobivějším prostředkem k tomu jak prosadit diplomatické jednání je právě NATO. Mýlí se ti, kteří považují vývoj v Jugoslávii za důkaz zbytečnosti NATO. Měli by si položit otázku, na které jiné prostředky, na kterou jinou integrovanou vojenskou strukturu a na kterou jinou organizaci by se mohli při příštím evropském konfliktu spolehnout. Odpověď zní: na žádnou. Bez politické vůle není žádný konflikt řešitelný. Existuje-li však ona potřeba politické vůle, jak jinak ji lze realizovat, když ne prostřednictvím NATO?

Za třetí: jedním z největších výdobytků atlantické aliance bylo ukončení staré evropské mocenské politiky. Pod střechou Aliance nebylo místo pro žádná jiná spojení ani protikoalice. Americká přítomnost umožňovala stabilní mocenskou rovnováhu mezi ně-kdejšími rivaly a protivníky. Přetrvávající názorové rozdíly se podařilo překonat osvědčeným partnerstvím uvnitř koalice.

Zrušení Aliance a odchod Spojených států z Evropy by naproti tomu znamenaly cestu k dalšímu tříštění evropského politického spektra, dokonce i západní Evropy. Již bezprostředně po skončení studené války se začaly projevovat první náznaky nového nacionalismu. Taková tendence by se stažením USA z Evropy jen prohloubila. Možným výsledkem by byl faktický konec evropského sjednocení a tím i konec obou historicky jedinečných modelů integrace a spolupráce - ES a NATO.

Za čtvrté by bez NATO vznikala propast mezi Severní Amerikou a západní Evropou, což by značně poškozovalo zájmy obou stran. NATO bylo, je a bude rozhodujícím transatlantickým spojovacím článkem, a to nejen v bezpečnostně-politickém ohledu. Velmi záhy se vyvinulo v osudové společenství, je hlavním prostorem pro konzultace a rozhodovací procesy západního světa. Založení NATO a jeho vývoj odráží rostoucí propojenost USA, Kanady a Evropy - a na této propojenosti se nic nezměnilo, stala se spíš ještě těsnější. Kde by tedy měly Severní Amerika a západní Evropa koordinovat svou politiku, ne-li v NATO? Jak jinak by USA měly uplatňovat svou nespornou roli vedoucí světové mocnosti, ne-li v atlantické alianci?

Za páté: jak jinak než společně by Severní Amerika a Evropa mohly řešit globální úkoly? Tyto úkoly daleko přesahují možnosti jednoho národa. Severní Amerika a Evropa zůstanou spolu, nebo budou odsouzeny k ztroskotání. Dokonce i v dnešní době, kdy hospodářská konkurence roste, zůstávají obě tato mocenská centra západního světa navzájem na sobě závislá. Jiná alternativa neexistuje. Na co jiného se mohou spolehnout než na své osvědčené partnerství?

NATO tedy představuje vhodný model pro budoucnost. Je použitelné stejně dnes jako za dob studené války. Samozřejmě se muselo změnit a přizpůsobit se. Právě to jsme však v uplynulých letech dělali, a to rychleji než kterákoli jiná organizace:

- * Aliance vytvořila novou strategii a nové struktury svých ozbrojených sil;
- * naše vztahy ke státům střední a východní Evropy jsme postavili na zcela nový základ;
- * navázali jsme těsnější kontakty s jinými organizacemi evropské bezpečnosti;
- * poprvé jsme od OSN převzali úkoly zachování míru.

Není tedy opravdu žádný důvod, abychom měli strach z vlastní odvahy. Základy k efektivnímu řešení krizí v Evropě jsou položeny. Abychom však překonali dosud existující nedostatky, musíme v přestavbě pokračovat.

Především musíme dále vylepšovat naše schopnosti řešení krizí, jakož i zachování a vytváření mírového stavu. Cílevědomé a účinné jednání závisí na těchto předpokladech:

- ◆ první a nejdůležitější podmínkou je jasný a jednoznačný mandát;
- ◆ druhým předpokladem je vůle všech zúčastněných států tento mandát provádět a principy, jež jsou vyhlášeny, také prosazovat;
- ◆ třetí podmínka je jasná definice úkolu, který se má vykonat, a to od samého začátku.

Humanitární nasazení a humanitární opatření se mohou za určitých podmínek navzájem vylučovat. Je-li třeba provést oba typy zásahů, musí být od počátku pečlivě koordinovány, jak ukazuje příklad Somálska.

Dále potřebujeme jasné vymezení pravomocí a odpovědnosti, zejména tehdy, spolupracují-li dvě organizace a potřebujeme-li jednotný způsob velení, který by účast na operacích umožnil i státům, které nejsou členy NATO.

Druhý bod se týká Severoatlantické rady pro spolupráci, kterou je nezbytné budovat dál. Rada pro spolupráci je již dnes pro dvaadvacet států střední a východní Evropy důležitým bezpečnostním faktorem, je však nutné, aby byla ještě operativnější. Nedávno zahájená spolupráce pro zachování míru je důležitý krok k evropské bezpečnostně-politické spolupráci. Skutečnost, že o účast požádaly i neutrální státy jako Švédsko, Finsko a Rakousko, jež se nyní již aktivně účastní, ukazuje, jak daleko jsme pokročili.

Musíme jít však ještě dál. NATO není žádná uzavřená společnost. Vždycky jsme říkali, že možnost přijetí nových členů je otevřená. Podle mého názoru dozrál čas k tomu, abychom nabídli konkrétnější perspektivu zemím střední a východní Evropy, jež se chtějí stát členy Aliance a které my považujeme za způsobilé ke členství. To by mělo být jedním z hlavních témat lednového summitu NATO, i když v současné době by se na brzké přijetí členů nemělo pomýšlet. Jasná perspektiva takových možných kroků by však byla v zájmu všech, a to i Ruska a Ukrajiny. Těší mne, že to tak chápe i prezident Jelcin. Chceme stavět mosty, nikoli nové zdi. Nechceme nikoho izolovat. Proto musíme posílit partnerské vztahy v bezpečnostně-politické oblasti jak s Ruskem, tak i s Ukrajinou a jinými partnery.

Třetí bod: musíme mezi transatlantické partnery lépe rozložit břemena a odpovědnost. Spojené státy jsou velmoc, není to však žádný Atlas, který by musel nést na ramenou celý svět. Američané budou v budoucnu posuzovat míru své angažovanosti v otázkách evropské bezpečnosti podle toho, kolik odpovědnosti jsou Evropané ochotni a schopni převzít sami. Proto musíme dál budovat Západoevropskou unii. Naším cílem není postavit „evropské NATO“ vedle transatlantické aliance nebo dokonce proti ní. Naším cílem jsou takové politické a vojenské postupy, které nám umožní nejlepší využití našich zdrojů, postupy šité na míru dané politické situaci. Rozhodnutí Německa a Francie podřídit svůj evropský vojenský sbor jak NATO, tak ZEU je dobrým příkladem cesty, po níž se musíme vydat.

Za čtvrté: musíme zachovat dobře vycvičené a vyzbrojené síly. Jen na základě vojensky přesvědčivé kolektivní obrany je NATO schopné zhostit se svých úkolů v oblasti kolektivní bezpečnosti. Naši vojenští velitelé nám znovu a znovu připomínají zásadu: kdo chce k zachování míru poslat jeden pluk, potřebuje jednu brigádu, a kdo chce poslat jednu brigádu, potřebuje celou divizi. Jinak nebude schopen danou operaci zajistit na delší dobu.

Také při zvládání krizí platí, že vojenské možnosti určují možnosti politické: kdo může nabídnout jen málo vojenských schopností, ten se nesmí divit, že jeho jednání bývá považováno za málo přesvědčivé.

Všechny tyto úkoly lze úspěšně zvládnout jedině tehdy, pochopí-li každý z partnerů svou bezpečnostně-politickou odpovědnost a podle toho bude také jednat. To platí i pro Německo. Protože jsme země orientovaná na export, mají naše hospodářskopolitické úvahy už dlouho globální dimenze. Bezpečnostně-politicky však náš horizont končí na hranicích naší země, v nejlepším případě na hranicích NATO. Solidarita společenství NATO by v určitém případě vyžadovala, abychom se postavili i za jiného ohroženého partnera Aliance, avšak - ruku na srdce - z našeho pohledu tu bylo NATO k tomu, aby nás chránilo. Nebo - vyjádříme-li se v termínech hospodářské politiky - Německo svou bezpečnost importovalo.

Časy se mění. I když Německo může na NATO spoléhat i nadále, nová doba bezpodmínečně vyžaduje, aby si Německo uvědomilo svou zvýšenou mezinárodní odpovědnost. Hospodářská síla sama o sobě ještě nezakládá vyšší bezpečnostně-politický stav. Teprve dokáže-li někdo, že je schopen převzít odpovědnost, může v mezinárodní a bezpečnostní politice zaujmout takové místo, jaké mu z hospodářského hlediska náleží. Kdo požaduje bezpečnost, musí převzít odpovědnost například za akci v Somálsku. Proto vítám snahu spolkové vlády učinit zadost této zvýšené odpovědnosti Německa. Naproti tomu ten, kdo diskredituje nasazení vojáků proti hladu a etnickým čistkám jako nový „pokus stát se velmocí“, pouze předstírá, že se poučil z dějin. Ve skutečnosti se však za dějiny jenom schovává. To, co my Němci považujeme za „zdrženlivost“, je jinde považováno za „odmítavost“. Nemůžeme se již vymlouvat argumentací, že naši sousedé a partneři v Alianci nevidí rádi, jestliže Německo přijímá větší mezinárodněpolitickou odpovědnost.

Stejně tak se dnes již nemůžeme vymlouvat na oblíbené rozlišování mezi „militaristickými“ a „humanistickými“ akcemi. Není k ničemu tyto dva pojmy stavět do protikladu. Nejspíš tu jde o tradiční německý sklon uvažovat v absolutních kategoriích. Je snad „humánní“ akce omezena na čistě humanitární opatření, jež jen prodlužuje konflikt, který by jinak rozhodný vojenský úder hned ukončil? A nakolik „militaristické“ je nasazení vojenské síly, jež slouží k tomu, aby loupícím bandám zabránila rozkrádat potraviny určené hladovějícímu obyvatelstvu? Tady se s pohodlným černobílým pohledem na svět opravdu nikam nedostaneme.

Před třemi lety jsme se usnesli, že svůj poměr k bývalým protivníkům z Varšavské smlouvy postavíme na nové základy. Dnes s těmito mladými demokratickými státy diskutujeme o společném zajištění míru a připojují se dokonce i státy neutrální. Před necelým rokem jsme nabídli OSN svou podporu při opatřeních k zachování míru. Dnes již NATO z pověření OSN v bývalé Jugoslávii jedná. To jsou markantní důkazy nových úkolů NATO v Evropě. Jsou to důkazy životnosti Aliance, jež se nespokojila s tím, že překonala studenou válku, nýbrž která si vytkla za cíl zachovat mír a podílet se na formování politických změn.

(Stuttgart, září 1993)